

***Analiza dyskursu na temat męskości w chrześcijańskich
 poradnikach życia duchowego (na wybranych przykładach)***
***Analysis of the Discourse on Masculinity in Christian Guides
 to Spiritual Life (on Selected Examples)***

ABSTRACT

RESEARCH OBJECTIVE: The aim of the article is to show what cultural patterns, especially biblical ones, the authors of spiritual life guides (e.g. J. Eldredge, S. Weber, D. Murrow) refer to, in order to promote the ideals of Christian and male spirituality.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The main issue of the article is covered in the question, how is the discourse on masculinity is constructed in contemporary Christian guides of spiritual life. The research method involves the in-depth analysis of source literature, and the presentation of the most important threads regarding the construction of masculinity in the guides of the authors mentioned above.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The article issue is initiated by considerations regarding the research area, the purpose of the work, and an indication of the specific genre of the guide. These initial observations served to reveal the basic and fundamental conceptualizations of masculinity in individual publications. In particular, it looked at how the authors of guides construct the model of masculinity in reference to biblical texts.

RESEARCH RESULTS: Thanks to the analysis of the literature on the subject, a way of perceiving masculinity as extremely homogeneous was presented, referring to figures stereotypically associated with it, such as wildness, fighting, adventure, etc. This simplified vision seems to influence the world of Christian ideas related to the understanding of masculinity.

CONCLUSIONS, RECOMMENDATIONS AND APPLICABLE VALUE OF RESEARCH: The Christian discourse on masculinity is influenced by the ideas contained in the guides of American writers facing up the weakening of traditional roles assigned to men. The analysis of these guides allows us to show the limitations of the presented threads and ideas, and may be a contribution to the discussion on the vision of masculinity in the area of Christianity, thought „differently” and „beyond” the patterns presented in the guides.

→ **KEYWORDS:** **MASCULINITY, SPIRITUALITY GUIDES, CHRISTIANITY, BIBLICAL PATTERNS, BIBLE INTERPRETATION**

Sugerowane cytowanie: Szczukowski, I. (2025). Analiza dyskursu na temat męskości w chrześcijańskich poradnikach życia duchowego (na wybranych przykładach). *Horyzonty Wychowania*, 24(69), 53–62. <https://doi.org/10.35765/hw.2025.2469.07>

STRESZCZENIE

CEL NAUKOWY: Celem artykułu jest ukazanie, do jakich wzorców kulturowych, a zwłaszcza biblijnych, odwołują się autorzy poradników życia duchowego (np. J. Eldredge, S. Weber, D. Murrow) w celu propagowania ideałów chrześcijańskiej i męskiej duchowości.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Główną problematykę artykułu wyraża pytanie, jak współcześnie w chrześcijańskich poradnikach życia duchowego konstruuje się dyskurs na temat męskości. Metoda badawcza polega na pogłębionej analizie literatury źródłowej, prezentacji najważniejszych wątków dotyczących konstruowania męskości w poradnikach wyżej wymienionych autorów.

PROCES WYWODU: Artykuł inicjuje rozważania dotyczące obszaru badawczego, celu pracy, wskazanie na określony kształt gatunkowy poradnika. Te wstępne spostrzeżenia posłużyły odsłonięciu podstawowych i fundamentalnych wyobrażeń związanych z męskością w poszczególnych publikacjach. Przyjrano się zwłaszcza, w jaki sposób autorzy poradników konstruują wzorec męskości w odwołaniu do tekstów biblijnych.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Dzięki analizie literatury przedmiotowej został zaprezentowany sposób widzenia męskości jako niezwykle homogenicznej, odsyłający do figur stereotypowo z nią utożsamianych jak dzikość, walka, przygoda etc. Ta upraszczająca wizja zdaje się oddziaływać na świat chrześcijańskich idei związanych z rozumieniem męskości.

WNIOSKI, REKOMENDACJE I APLIKACYJNE ZNACZENIE WPŁYWU BADAŃ: Na chrześcijański dyskurs o męskości wpływają idee zawarte w poradnikach amerykańskich pisarzy mierzących się z osłabieniem tradycyjnych ról przypisywanych mężczyźnie. Analiza tych poradników pozwala ukazać ograniczoność prezentowanych wątków i idei, może być przyczynkiem do dyskusji na temat wizji męskości w obszarze chrześcijaństwa myślanej „inaczej” i „ponad” prezentowanymi w poradnikach wzorcami.

→ **SŁOWA KLUCZOWE:** MĘSKOŚĆ, PORADNIKI DUCHOWOŚCI, CHRZEŚCIJAŃSTWO, WZORCE BIBLIJNE, INTERPRETACJA BIBLII

Wstęp

W piśmiennictwie religijnym coraz częściej pojawiają się publikacje dotyczące męskości. Tematyka ta zdaje się żywo interesować psychologów, terapeutów, publicystów, teologów, pastorów i księży katolickich zaangażowanych w życie chrześcijańskich wspólnot. Męskość stała się bowiem nie tylko interesującym przedmiotem teoretycznych i interdyscyplinarnych badań (na gruncie rozbudowanych akademickich *men studies*), ale nade wszystko przedmiotem troski w wymiarze wychowawczym, co ujawnia się choćby w formie pisanych poradników inspirujących czytelników i odbiorców do podejmowania trudu przekształcenia siebie.

Przedmiotem rozważań staną się przykładowe książki – traktowane jako poradniki – protestanckich autorów Stu Webera (2007), Johna Eldredge’a (2003, 2005) i Davida

Murrowa (2007, 2009). Celem artykułu jest ukazanie, w jaki sposób wymienieni autorzy konceptualizują męskość, jakie strategie interpretacyjne czy perswazyjne uruchamiają, konstruując swe wypowiedzi na temat męskości, do jakich wzorców kulturowych, a zwłaszcza biblijnych odwołują się dla potrzeb propagowania ideałów chrześcijańskiej i męskiej duchowości.

Poradnik: poetyka wypowiedzi i genologia

Zdaję sobie sprawę, że traktowanie poradnika jako pewnego gatunku wypowiedzi nie jest oczywiste, zwłaszcza że przyjmuje on niejednorodnie tekstowe realizacje, ale za Ewą Ficek traktuję termin ten za etykietę poręcznego i użytecznego modelu genologicznego (Ficek, 2013). Poradniki mają przede wszystkim kształtować odbiorców wedle zawartego w nich modelu wychowawczego, skłaniać do podejmowania określonych zadań (Zierkiewicz, 2011).

Jedną z jego odmian będzie poradnik dotyczący, mówiąc najogólniej, życia duchowego człowieka. Do tego typu form publikacji można zaliczyć książki wymienionych wyżej autorów. Należy też dodać, że zawarte w tych poradnikach refleksje korespondują z książkami z zakresu teologii duchowości, która w kontekście współczesnych sporów o męskość i kobiecość próbuje dopracować rozumienie płci, nawiązując głównie do badań interdyscyplinarnych, co jest widoczne choćby w pracach katolickich teologów (np. Rohr, 2023; Rybicki, 2008, 2011, 2020, 2021).

Omawiając wizje męskości zawarte w publikacjach Murrowa, Eldredge'a, Webera, należy pamiętać zarówno o kontekście genologicznym, jak i ideowym. Tak jak wspomniano, przedmiotem badań są publikacje, które określam mianem poradników życia duchowego. Co istotne, książki wymienionych autorów należy czytać zgodnie z poetyką dzieła, zawarte w nich idee wiążą się ze specyficznym ustrukturyzowaniem warstwy tekstowej. Nie jest ona jednorodna, łączy różne wymiary dyskursu.

Poradniki zawierają zatem autobiograficzne wyznania samych autorów, którzy zapewniają, że ich wiedza nie jest czysto teoretyczna, ale poświadczona doświadczeniem egzystencjalnym czy też zaangażowaniem w prowadzenie męskich grup religijnych. Przypomnę, że John Eldredge jest założycielem i dyrektorem Ransomed Heart Ministries w Colorado Springs. Prowadzi liczne kursy dla mężczyzn. Stu Weber to Amerykanin, były komandos, uczestnik wojny w Wietnamie, założyciel Good Shepherd Community Church w stanie Oregon. David Murrow jest z kolei autorem wielu filmów dokumentalnych. Należy do starszych wspólnoty Kościoła prezbiteriańskiego w Stanach Zjednoczonych, pełnił funkcje dyrektora organizacji „Kościoła dla Mężczyzn”. Wymienione postacie jawią się jako przewodnicy, liderzy, ojcowie i kierownicy duchowi, ci, którzy dysponują wiedzą, są w stanie rozpoznać, zdiagnozować i nazwać wszelkie dolegliwości i niemoce dręczące męską część populacji i oczywiście zaaplikować określone remedia.

W przywołanych poradnikach elementy refleksyjne łączą się ze strategiami perswazyjnymi. Pojawiają się bezpośrednie zwroty do czytelników, liczne wskazówki, pytania

do przemyślenia. Kolejny ważny aspekt, na który trzeba zwrócić uwagę, to same tytuły książek, parateksty zamieszczane na okładkach, ich marketingowe znaczenie, motta, dedykacje, wskazówki lekturowe wydawców i samych autorów. Omawiany typ publikacji, by wskazać na kilka przykładów, jest oknem „do męskiej duszy” (Murrow, 2009), „osobistym przewodnikiem” (Eldredge, 2005, s. 8), a jego głównym tematem są tęsknoty mężczyzny: „pragnienie stoczenia bitwy, przeżycia przygody i uratowania Pięknej” (Eldredge, 2003, s. 21). Jest więc poradnikiem – przewodnikiem po tajnikach męskiej duszy, zawierającym wskazówki, jak kształtować siebie i budować relacje z bliskimi, wreszcie służy jako duszpasterska pomoc w formowaniu duchowości mężczyzny.

Wzorce męskości i interpretacja Biblii

Należy zaznaczyć, że impulsem dla Eldredge’a i Webera była publikacja *Żelaznego Jana* Roberta Bly’a (1993). Książka ta wydana w 1990 roku w Stanach Zjednoczonych stała się ważnym przyczynkiem do debat związanych z eksplozją feminizmu i „kryzysem męskości”. Celem podjętej przez Bly’a interpretacji było ukazanie drogi do stawania się mężczyzną, pojednania ze sobą samym, z ukrytymi czy też nieuświadomionymi pragnieniami, które rozumiał w duchu archetypu „dzikus” (Żukowska, 2018, s. 66). Koncepcja autora *Żelaznego Jana* legła u podstaw szerszego ruchu mężczyzn (*mythopoetic men’s movement*), opartego na Jungowskich filarach, którego celem było odkrywanie męskości w odwołaniu do mitów i rytuałów (Schulz, 2011).

Esej Bly’a, oparty na interpretacji baśni braci Grimm, wyznaczył pewien horyzont rozumienia tego, co męskie, i był przywoływany przez chrześcijańskich autorów. Należy dodać, że to Stu Weber we *Wrażliwym wojowniku* dokonał krytyki mitologicznych podstaw odnowy męskości. Zdaniem Webera przedstawiciele tego ruchu nie stworzyli jednej wiążącej koncepcji męskości, nie dotarli również do jej fundamentu. Co więcej, sama próba powrotu do źródła męskości była błędna, nie odnosiła się bowiem do Biblii. Mito-poetyckim opowieściom, które mają wskrzesić utraconą męskość, Weber-pastor przeciwstawia tekst biblijny, ufundowany na Boskim autorytecie i dlatego niemożliwy do zakwestionowania. Zdaniem Webera powrót do Biblii jest jedynym słusznym powrotem, a jej lektura uwalnia człowieka od błędzenia po manowcach starożytnych mitów, baśni, może wreszcie stać się „instrukcją obsługi [...] męskości” (Weber, 2007, s. 42).

Wypowiedź Webera doskonale pokazuje, że chrześcijańscy autorzy raczej nie będą poszukiwać źródeł odnowienia męskości w koncepcji Bly’a czy Jungowskich archetypach, co nie oznacza, że będą je traktowali tylko w sposób negatywny. Fundamentem dla rozumienia męskości staną się dla Webera, Eldredge’a czy Murrowa przekazy Starożytności i Nowego Testamentu. To one będą punktem wyjścia do rozważań i konstruowania określonej wizji męskości, która – ich zdaniem – może być ufundowana na Biblii.

Dla chrześcijańskich autorów poradników Stary i Nowy Testament to teksty odsłaniające antropologiczne sensy. Są one zwłaszcza zakorzenione w opisach stworzenia kobiety i mężczyzny. W omawianych publikacjach zawarte analizy nie mają jednak

wydzwiku ściśle teologicznego, skrojone na miarę przewodników są pozbawione większego zaplecza intelektualnego. We *Wrażliwym wojowniku* czytamy:

Adam miał królować, miał wprowadzać porządek i ład w ogrodzie rajskim, miał wypatrywać wrogów. Miał chronić swą towarzyszkę, stanąć między nią a Złem [...]. Adam miał nauczyć swoją żonę tego, czego nauczył go Bóg (Weber 2007, s. 55).

Konstrukcja myślowa Webera jest łatwa do uchwycenia. W centrum stworzenia jest Adam, męczyzna jest osobą dominującą, posiada symboliczną władzę, mimo że za wiódł jako Wojownik, ulegając grzechowi. To Adam przekazuje wskazówki, edukuje, otacza Ewę opieką. Weber, wbrew pozorom, nie wikła się w dywagacje o wyższości męczyzny nad kobietą, próbuje z tekstów biblijnych wyłuskać archetypy potwierdzające niepowtarzalny status męczyzny: są to Król, Wojownik, Wychowawca i Przyjaciel. Wokół tych czterech figur buduje swój wywód, odwołując się do przekazów biblijnych. Oto dłuższy cytat, obrazujący myśl autora:

Funkcja króla znajduje się wyraźnie w centrum tematów biblijnych. Nasz Bóg jest Królem królów [...]. W Księdze Rodzaju Bóg poucza Adama, pierwszego człowieka, że „ma panować”.

Serce króla to serce tego, który zapewnia byt swemu narodowi. Król spogląda w przeszłość, troszczy się o lud i zapewnia porządek, miłosierdzie i sprawiedliwość. Jest autorytetem. Jest przywódcą. [...]

Nasz Bóg jest wojownikiem Starego i Nowego Testamentu. Spokojny Jezus, cierpliwy i łagodny? Zamyka Księgę, siedząc na białym rumaku, w spryskanej krwią szacie, z mieczem w ustach i różgą żelazną w ręku. [...]

Funkcja wychowawcy nie tylko jest pokazana jako wzór na kartach Biblii, ale także jest nakażona słowami „ucz się przestrzegać” i „czyńcie uczniów”. Bóg jest nauczycielem [...]. A męczyźni, którzy idą za nim, również mają nauczać innych. [...] Wychowawca ma wiedzę; chce, by inni ją posiadali. [...] Czyni uczniami – najpierw żonę i dzieci, potem innych.

[...] Przyjaciel w męczyźnie jest tym, który buduje relacje. I dotrzymuje obietnic (Weber, 2007, s. 45–48).

Jakie imaginarium uruchamia Weber, pisząc o męskości? Adam odzwierciedla zarówno władzę panowania, jak i porządek świata ustanowiony przez Boga-króla. Trudno powiedzieć, na ile w sposób świadomy autor *Wrażliwego wojownika* anektuje biblijny obraz oparty na wizji teokratycznej, dla której majestat króla jest niepodważalny, przypomina bowiem o majestacie Stwórcy. Bóg jawi się jako wojownik, a jego poświęcenie i siła uobecniają się w Chrystusie. Dlatego też pojawia się odwołanie do znanego fragmentu Apokalipsy św. Jana. Męczyźnie zostaje także przypisana funkcja wychowawcy. Jest on tym, który „wie”, uczestniczy bowiem w Boskim porządku wiedzy i, dodajmy, władzy. To on poucza, staje się wychowawcą kobiet i dzieci. Męczyzna i jego autorytet jest zatem niepodważalny, potwierdzony przez Boga nie tylko w akcie stworzenia, ale i przyjęcia przez Odwieczne Słowo ludzkiej (dodajmy męskiej) natury. W tym miejscu warto zaznaczyć, że Weber zdaje sobie sprawę, że we współczesnej kulturze sfera

męskości sygnowana obrazem Króla i Wojownika jest dyskusyjna i mocno podejrzana. Dla niego nie wynika to z samego znaczenia eksplorowanych figur, które mogą stać się podstawą dla wszelkiej przemocy symbolicznej, ale dlatego, że dzisiejsza kultura pozbawiona jest swych korzeni (Weber, 2007, s. 56).

Również dla Eldredge'a kryzys męskości jest faktem, diagnozuje go zasadniczo za tezami zawartymi w *Żelaznym Janie*, nie polemizując z Bly'em, jak to czynił Weber. Przywrócenie pozycji mężczyzny polega przede wszystkim na wyjaśnieniu, czym jest „dzikość serca”. Łączy się ona z figurami wojownika (czy kowboja¹), fantasmagorią otwartych przestrzeni, wymagających fizycznej i psychicznej wytrzymałości. Odkrywaniu rdzenia męskości – serca w czym mogą także być pomoce filmy. Do nich Eldredge zalicza: *Braveheart*, *Waleczne serce*, *Siedmiu wspaniałych*, *Gladiatora*, *Top Gun*, *Szklaną pułapkę* (Eldredge, 2003, s. 23). Prawdziwi mężczyźni mają zatem swoje ulubione filmy, wyrazistych bohaterów, rozkoszują się postaciami, którymi nigdy nie będą, a które budzą ich męskie fantazje. Można też dodać, że męskość waleczna i militarna pobudza wyobraźnię Eldredge'a i to ona jest fundamentem rozważań amerykańskiego pisarza. Dzikość serca nie jest czystą fikcją i ma uprawomocnienie w tekstach biblijnych, w opowieści o stworzeniu świata i człowieka. Eldredge notuje:

Jeśli masz wątpliwości, czy Bóg kocha dzikość, spędź jedną noc w lesie – sam. Idź na spacer w czasie burzy. [...] W przeważającej części ziemia nie jest bezpieczna, ale jest dobra [...]. Bóg – po tym jak wszystko stworzył – obwieścił, że to jest dobre. Dzięki temu możemy dowiedzieć się, że On woli raczej przygodę, niebezpieczeństwo, ryzyko, element niespodzianki. Wszelkie stworzenia są nieprzejednanie dzikie i Bóg takimi je kocha (Eldredge, 2003, s. 41).

W innym miejscu czytamy: „On stworzył Adama dla przygody, bitwy i piękna; stworzył nas dla niepowtarzalnego miejsca w swojej opowieści” (Eldredge, 2003, s. 107). To interesujący aspekt interpretacji Księgi Rodzaju, jakiej dokonuje na zasadzie perswazji Eldredge. Tekst biblijny służy potwierdzeniu tezy o niebezpieczeństwie i nieokielznanej przyrodzie jako konstytuujących to, co pierwotne. Jeżeli dla Webera Bóg był „Królem”, „Wojownikiem”, „Obroncą” i „Przyjacielem”, to dla Eldredge'a jest przede wszystkim wojownikiem kochającym się w ryzyku i niebezpieczeństwie. Jego zdaniem Stwórca wystawia siebie na niebezpieczną grę. Stwarzając świat, podjął się także trudu zbawienia, które może być odrzucone przez człowieka:

Naturą Boga nie jest zmniejszanie ryzyka i obrona baz. Zupełnie nie. Przez większość czasu pozwala, aby przewaga nie była po Jego stronie [...]. Próba pogodzenia suwerenności Boga z wolną wolą człowieka wbiła klina Kościołowi przez całe wieki. Musimy pokornie uznać, że cała sprawa okryta jest wielką tajemnicą. Niemniej w sercu Boga istnieje coś zdecydowanie dzikiego (Eldredge, 2003, s. 43).

¹ Murrow wspomina nawet o tak zwanych „Kościołach kowbojskich” jako wyrazie tworzenia chrześcijańskich wspólnot (2009, s. 109).

Warto wspomnieć, że w rozważaniach amerykańskiego autora to koń wojenny, ogier odzwierciedla prawdziwe serce mężczyzny i zarazem w nawiązaniu do Księgi Hioba (39, 19–25) jest ucieleśnieniem „serca swego Stwórcy” (Eldredge, 2003, s. 38). Warto jednak dodać, że np. w Psalmie 147, w. 10–11, znajdziemy nieco odmienną poetycką metaforę: Bóg „[n]ie kocha się w sile rumaka; nie ma też upodobania w goleniach męża. Podobają się Panu ci, którzy się Go boją, którzy wyczekują Jego łaski” (*Pismo Święte...*, 2003).

Dobór biblijnych symboli i cytatów uzależniony jest od ferowanej przez danego autora wizji i wskazuje na określony model egzegetyczny związany z odnawianiem biblijnych znaczeń, mających odpowiadać wizji męskości opartej na metaforach walki, przygody, wędrówki, pokonywania wrogów etc. Metafory te, zdaniem Murrowa, Eldredge’a i Webera, noszą ocalający sens nie tylko dla jednostek, ale także dla wspólnot kościelnych. Murrow, odwołując się do poetyki wyznania, zaznacza:

Moja dusza pragnęła przygody i wyznań, a tymczasem Kościół proponował mi studiowanie przewodników duchowych, islam kusił obietnicą surowej dyscypliny, wysokich standardów i męskiego towarzystwa. Mój Kościół był spokojną i potulną instytucją [...]. Na stronach Pisma roilo się od odważnych mężczyzn [...], Jezus przeszedł przez Nowy Testament niczym tornado, stawiając wymagania, naruszając istniejący porządek i napominając gorliwie. [...] Zacząłem się zastanawiać, czy mogę być chrześcijaninem, będąc jednocześnie mężczyzną (2009, s. 22).

W powyższej enuncjacji ważne wydają się nie tyle same rozterki Murrowa, co wskazówka dotycząca postaci biblijnych. To one bowiem staną się przewodnikami po świecie religii i świecie męskości. Warto w tym miejscu przywołać także uwagi Eldredge’a:

Przygoda z nieodzownym ryzykiem i dziką przestrzenią stanowi tęsknotę wpisaną w duszę mężczyzny. Gdzie jest miejsce dla duszy [...]. Popatrzcie na bohaterów biblijnego tekstu: Mojżesz nie spotyka Boga żywego w centrum handlowym. Znajduje Go [...] gdzieś na pustkowiu Synaj [...]. A gdzie wielki prorok Eliasz wyszedłby odzyskać swą moc? Na pustynie. Podobnie Jan Chrzciciel i jego kuzyn Jezus” (2003, s. 17).

W chrześcijańskich poradnikach w zależności od rozkładanych akcentów i potrzeb perswazyjnych pojawiają się Jezus, św. Józef, Jan Chrzciciel, prorocy, apostołowie, św. Paweł jako męskie wzorce parenetyczne. Czytelnik może przejrzeć się zarówno bohaterom biblijnym, jak i sobie, by móc rozpoznać ich i własną drogę do odnalezienia i pojednania ze swoją męskością. Należy dodać, że hermeneutyka tekstów Starego i Nowego Testamentu, którą stosują autorzy poradników, służy doraźnym celom pedagogicznym czy duszpasterskim. Siłą rzeczy nie znajdziemy zatem w omawianych publikacjach wzmianek o zawłościach narracyjnych i genologicznych cytowanych biblijnych fragmentów. Nie znajdziemy także odwołań do współczesnej egzegezy, przeformułowanej zastaną wiedzę o przekazach Starego i Nowego Testamentu. Autorzy praktycznie milczą o teologii feministycznej i krytyce feministycznej. Eksponują tylko te wątki, obrazy czy symbole, które mogą uznać za pomocne w ufundowaniu męskości. Tymczasem rozwój krytyki biblijnej, oparty na interdyscyplinarnych studiach ukazuje, że teksty Starego

i Nowego Testamentu jako zdecydowanie bardziej skomplikowane, odzwierciedlające same mechanizmy ich powstawania – od prostych form narracyjnych po ich ostateczną literacką formę – służącą zachowaniu tożsamości żydowskiej czy kształtowaniu wiary na potrzeby określonych gmin chrześcijańskich (Barton, 2022). Wreszcie prace przedstawicielki teologii feministycznej wskazują na złożoność biblijnego dyskursu. Ukazują jego emancypacyjny charakter, który niewiele ma wspólnego ze stereotypowym przekonaniem o dominującej roli mężczyzn (zob. np. Adamiak, 1997; Małek, 2022).

Aby odstąpić zabiegi interpretacyjne, jakie są dokonywane przez propagatorów męskiego chrześcijaństwa, warto w tym miejscu przyrzeć się przykładowemu odczytaniu Księgi Hioba. Dokonując rozpoznania wymowy tej księgi, Weber podejmuje następującą kwestię:

Pytanie, jakie stoi przed czytającym te słowa [...], jest doniosłym pytaniem. Czy Hiob zostanie mężczyzną? Prawdziwym mężczyzną? Czy upadnie na duchu? Czy rozklei się? Czy przetnie linię kotwiczną i ucieknie? Czy zapłaci jedyną rzeczą, jaka mu została – swoim charakterem, samym rdzeniem mężczyzny? (2007, s. 62).

Dla tak postawionych problemów Weber znajduje prostą odpowiedź, którą potwierdza zręcznie dobranymi cytatami, np. troska Hioba o rodzinę zostaje, zdaniem amerykańskiego pastora, nie tylko wyrażona w początkowych partiach księgi, ale także w innych częściach tekstu. Weber pisze: „Największą siłą mężczyzny jest jego ogromna siła wytrwania. Hiob wytrwał. Postawił przed sobą cele” (2007, s. 71). Następnie cytuje fragment Księgi Hioba, a dokładnie rzecz ujmując słowa, które wypowiada bohater biblijnego przekazu: „Skończę w rodzinie, będę miał dni niby piasku, zapuszczę korzenie nad wodą, konary me rosa w noc zwilży; cześć moja bez przerwy świeża, jak łuk, co stale jest giętki” (Hi 29,18–20). Sprawą oczywistą jest, że Weber nie dokonuje wnikliwej egzegezy starotestamentalnego utworu (jego warstwy stylistycznej, kompozycji, genologii, nie mówiąc już o skomplikowanej warstwie ideowej), ale gwoźli ścisłości i rzetelności interpretacyjnej słowa Hioba nie odnoszą się do rzekomego celu, jaki stawia on przed sobą, ale są wspomnieniem przeszłości, która potwierdzała jego dobrobyt, wielkość i szacunek, jakim cieszył się wśród mieszkańców Ur. W innym miejscu Weber przywołuje słowa: „Choćby mnie zabił Wszzechmocny – ufam” (Hi 13,15), którym nadaje następujące znaczenie: „Stojąc wyprostowany, pośród wściekłego wichru samego piekła, Hiob odmawia złamania słowa. I to jest męskość, czysta i nieskażona męskość” (Weber, 2007, s. 65). Hiob Webera jest jednowymiarowy, bez sprzeczności i pęknięć. Autor *Wrażliwego wojownika* pomija te fragmenty o dramatycznym wydźwięku, które eksponują załamanie, rozpacz, brak nadziei, co byłoby oznaką słabości. Temu jednowymiarowemu odczytaniu Księgi Hioba warto przeciwstawić słowa Miłosza: „To nie jest poemat rozwijany według logiki. [...] Hiob jest pełen sprzeczności. [...] Cały poemat jest zbudowany na pasjach, a nie na rozumowaniach” (Miłosz i Górczyńska, 2002, s. 285). Wypowiedź polskiego noblisty można potraktować jako lekarstwo na interpretację biblijnego tekstu, która jest sformatowana na potrzeby doraźnej parenetyki.

Podsumowanie

W powyższym tekście wskazałem tylko na kilka wątków obecnych w publikacjach Eldredge'a, Murrowa czy Webera. Dla chrześcijańskich autorów kryzys męskości jest kulturowo-społecznym i religijnym faktem, a ich działalność i zarazem pisarstwo jest odpowiedzią na zaistniałą sytuację. Przede wszystkim starano się pokazać, że genologiczny kształt tekstów warunkuje język wypowiedzi, który ma charakter upraszczający i perswazyjny. Liczne i zarazem fundamentalne odwołania do Biblii mają wzmocnić przekaz o męskości, nadać jej określony sens.

Zaproponowana przez amerykańskich pisarzy idea męskości jest homogeniczna, odsyła do figur stereotypowo z nią utożsamianych, jak dzikość, walka, przygoda, postawa wojownika czy króla. Nawiązania do Starego i Nowego Testamentu stają się potwierdzeniem tradycyjnie rozumianego wzorca postępowania, a sama egzegeza podporządkowana została doraźnym celem parenetycznym. Dla Eldredge'a czy Webera bohaterowie biblijni nie mają i nie mogą posiadać wymiaru transgresywnego, są jednowymiarowi, tak jak jednowymiarowa jest zaprojektowana i oczekiwana przez nich męskość.

Na zakończenie należy dodać, że ten homogeniczny wzorzec może być przekroczony, także na gruncie chrześcijaństwa, co jest widoczne w szeroko rozumianej teologii emancypacyjnej, odwołującej się do kategorii *queer* czy *gender*. Przedstawiciele tego nurtu uprawiania dyskursu teologicznego ukazują, że męskość może przyjmować subwersyjny wymiar, który kwestionuje tradycyjne modele jej praktykowania i rozumienia (Woszczyk, 2013).

BIBLIOGRAFIA

- Adamiak, E. (1997). *Błogosławiona między niewiastami. Maryja w feministycznej teologii Cathariny Halkes*. Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Barton, J. (2022). *Historia Biblii. Księga i jej religie* (A. Kunicka, tłum.). Wydawnictwo Aletheia.
- Bly, R. (1993). *Żelazny Jan. Rzecz o mężczyznach* (J. Tittenbrun, tłum.). Wydawnictwo Rebis.
- Eldredge, J. (2003). *Dziki serce. Tęsknoty męskiej duszy* (J. Grzegorzczak, tłum.). W drodze.
- Eldredge, J. (2005). *Dziki serce. Ćwiczenia w drodze. Osobisty przewodnik prowadzący do tajemnicy twojego męskiego ducha* (M. Sabiło-Widera, tłum.). Oficyna Wydawnicza Logos.
- Ficek, E. (2013). *Poradnik. Model gatunkowy i jego tekstowe aktualizacje*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Małek, A.M. (2022). „*Jak ptak swoje piskłota*”. *Macierzyńska symbolika w chrystologiach starożytnych i średniowiecznych oraz jej współczesna funkcja emancypacyjna w teologiach feministycznych*. Wydawnictwo WAM.
- Miłosz, C. i Gorczyńska, R. (2002). *Podróżny świata. Rozmowy*. Wydawnictwo Literackie.
- Murrow, D. (2007). *Mężczyźni nienawidzą chodzić do kościoła* (K. Turska i M. Turski, tłum.). W drodze.
- Murrow, D. (2009). *Ona i on w Kościele. Razem czy osobno* (K. Turska, tłum.). W drodze.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia*. (2003). Pallottinum.
- Rohr, R. (2023). *Dzikość i mądrość. Duchowość mężczyzny* (G. Baster, tłum.). Wydawnictwo WAM.

- Rybicki, A. (2008). *Lew i baranek. O duchowości mężczyzny*. Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej Gaudium.
- Rybicki, A. (2011). *Wąż i gołębicą. Męska osobowość a męska duchowość*. Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej Gaudium.
- Rybicki, A. (2020). *Od antropologii do duchowości mężczyzny. Źródła, koncepcje, perspektywy*. Wydawnictwo Bernardinum.
- Rybicki, A. (2021). *Proch ziemi i niebo otwarte. Duchowość mężczyzny w perspektywie starości i śmierci*. Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej Gaudium.
- Schulz, G. (2011). *The rise of mythopoetic men's movement. A psychosocial analysis*. KS Omniscriptum Publishing.
- Weber, S. (2007). *Wrażliwy wojownik* (A. Jankowiak, tłum.). Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.
- Woszczyk M. (2013), „Ogród pośród płomieni”. *Erotyka imperium, eklezjalne ciało i queerowanie małżeństwa. Praktyka Teoretyczna*, 2(8), 163–192. <https://repozytorium.amu.edu.pl/server/api/core/bitstreams/10f57136-604a-4564-813d-295495b015d4/content>
- Zierkiewicz E. (2011). Poradnik jako podręcznik życia. Krótka refleksja na temat historii gatunku. W: M. Chomczyńska-Robacha (red.), *Podręczniki i poradniki. Konteksty. Dyskursy. Perspektywy* (s. 109–129). Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Żukowska, K. (2018). Mistyka męskości. Franco La Cecli i Roberta Bly'a koncepcja mężczyzny. *Hybris*, 41, 61–76. <https://doi.org/10.18778/1689-4286.41.04>

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>

Source of funding

Lack of funding sources.

Disclosure statement

No potential conflict of interest was reported by the author(s).